

اثر مهرهای هخامنشی

برجای مانده بر گل نبشته های باروی تخت جمشید

جلد اول

تصاویر نبرد پهلوانی

تألیف

مارک گریسون

مارگارت کول روت

قرائت کتیبه مهرها از

چارلز جونز

ترجمه

کمال الدین نیکنامی

علی بهادری

انتشارات دانشگاه تهران

شماره ۳۲۰۱

شماره مسلسل ۶۸۶۵

Garrison, Mark B	گریسون، مارک
اثر مهرهای هخامنشی برجای مانده بر گل‌نشته‌های باروی تخت جمشید / تألیف مارک بی. گریسون، مارگارت کول روت؛ ترجمه کمال‌الدین نیکنامی، علی بهادری. — تهران: دانشگاه تهران، انتشارات، ۱۳۹۰.	
ج ۳: (انتشارات دانشگاه تهران: شماره ۳۲۰۱: شماره مسلسل ۶۸۶۵).	
ISBN 978-964-03-6225-9	
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات نیا.	
Seals on the Persepolis Fortification Tablets.	عنوان اصلی
کتابنامه. واژه‌نامه. نمایه.	
ج ۱: تصاویر نبرد پهلوانی. — مهرها — ایران — تاریخ — هخامنشیان. ۵۵۸ — ۳۳۰ ق. م. کتیبه‌های تخت جمشید. مهرها — ایران. تخت جمشید — آثار تاریخی. روت، مارگارت کول Root, Margaret Cool. نیکنامی، کمال‌الدین. ۱۳۳۵ — مترجم. بهادری، علی. ۱۳۶۴ — مترجم. دانشگاه تهران. مؤسسه انتشارات.	
۱۳۹۰	۷۳۷/۶
۲۳-۶۸۶۵	CD ۵۳۹۱ / الف ۴ گ
	شماره کتابشناسی ملی

عنوان: اثر مهرهای هخامنشی برجای مانده بر گل‌نشته‌های باروی تخت جمشید (جلد اول: تصاویر نبرد پهلوانی)

تألیف: مارک بی. گریسون و مارگارت کول روت

ترجمه: دکتر کمال‌الدین نیکنامی و علی بهادری

ویراستار: منصور نظام‌آبادی

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

ISBN 978-964-03-6225-9

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۳-۶۲۲۵-۹

«مسئولیت صحت مطالب کتاب یا مترجمان است»

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۳۰۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی — خیابان شهید فرش مقدم — مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir — سایت: www.press.ut.ac.ir

پخش و فروش: تلفکس ۸۸۰۱۲۰۷۸

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
علایم اختصاری	ز
سخن مترجمان	ژ
درباره نویسندگان	ض
سپاسگزاری ها.....	ط
مقدمه: بخش اول: شرح مختصر بر بایگانی بارو.....	۱
گستره و فحوای مدارک	۲
کتیبه مهرها و مسائل زبانی	۸
دیگر زمینه های مهم: مطالعه مهرها، مردمان و مکان ها	۱۰
سبک های حکاکانی مهر در مجموعه PFS: مجلد اول	۱۹
سبک مدلسازی تخت جمشیدی	۱۹
مهرهای احتمالاً باستانی	۲۱
مهرهای باستانی	۲۱
سبک بارو	۲۲
سبک درباری	۲۲
سبک های ترکیبی ۱ و ۲	۲۳
سبک های صاف و پهن و سبک های خطی	۲۳
سبک های گوناگون	۲۳
خلاصه	۲۴
بخش دوم: بایگانی بارو و پرسش های باستان شناختی	۲۷
کشف هرتسفلد	۲۷
ابهامات اسناد	۲۹
وضعیت بایگانی بارو در دوره هخامنشی	۳۱
جنبه های کارکردی بایگانی	۳۵
دیگر بایگانی های مهر از دوره هخامنشی	۳۸
مراکز شاهنشاهی	۳۹
تخت جمشید: خزانه	۳۹
تخت جمشید: کشفیات پس از هرتسفلد در بارو	۴۱
شوش	۴۱

ح..... اثر مهرهای هخامنشی

مراکز ساتراپی ها ۴۲

فریگیه: داسکیلون ۴۲

مصر: ممفیس ۴۲

مصر: نامه‌هایی همراه با لقمه مهرهای ممهور که از زمینه اصلی خود جدا شده‌اند ۴۳

مصر(۹) تا بین‌النهرین(۹): مجموعه کوچکی از الواح مهر شده که از زمینه اصلی خود جدا شده‌اند ۴۳

زمینه‌های تجارت، حقوق و معابد: بابل ۴۵

شوش ۴۶

فلسطین ۴۶

زمینه‌های خصوصی: اور ۴۷

بخش سوم: راهنمای کاتالوگ سه جلدی ۴۹

ساختار مفهومی مواد ۴۹

تعریف صفحه اصلی ۵۰

جلد اول: تصاویر نبرد پهلوانی ۵۰

جلد دوم: تصاویر فعالیت‌های انسانی ۵۲

جلد سوم: حیوانات، مخلوقات، گیاهان و نقوش مندرسی ۵۲

مستندسازی مهرها: مجلد اول تا سوم ۵۳

شماره‌گذاری و تطبیق ۵۳

میراث هلک ۵۳

تطبیق و ساماندهی گریسون و روت ۵۴

مستندسازی بصری ۵۵

معرفی کوتاه اجزای کاتالوگ ۵۵

عکس‌های تحقیقی ۵۵

انتشار تصاویر ۵۵

طرح‌های ترکیبی ۵۵

اطلاعات ارائه شده در سرکاتالوگ‌ها ۵۷

بخش چهارم: تصاویر مجلد اول ۶۳

معانی صفحه نبرد پهلوانی ۶۳

ظرفیت‌های تحول این مضمون در آسیای غربی باستان ۶۳

صفحه نبرد پهلوانی در دوره هخامنشی ۶۴

رواج این مضمون ۶۴

معانی و مفاهیم صفحه نبرد پهلوانی در پهنه شاهنشاهی هخامنشی ۶۷

گونه‌شناسی تصاویر در جلد اول ۷۲

خ	فهرست مطالب
۷۵	کانالوگ تصاویر نبرد پهلوانی
۷۵	طرح ترکیبی ۱: تصاویر مهار پهلوانی
۷۵	۱-۱. پهلوان، حیوانات ایستاده روی دو پا را مهار می‌کند
۷۵	۱-۱-۱ گاوها
۷۹	۱-۱-۲ مخلوقات گاو بالدار
۱۰۳	۱-۱-۳ مخلوقات گاو بالدار با سر یا صورت انسان
۱۲۰	۱-۱-۴ شیرها
۱۶۵	۱-۱-۵ مخلوقات شیر بالدار
۲۰۴	۱-۱-۶ مخلوقات شیر بالدار با سر یا صورت انسان
۲۲۱	۱-۱-۷ مخلوقات شیر بالدار با سر پرنده
۲۳۳	۱-۱-۸ گاوها یا شیرها
۲۳۵	۱-۱-۹ مخلوقات گاو یا شیر بالدار
۲۳۹	۱-۱-۱۰ مخلوقات گاو یا شیر بالدار با سر یا صورت انسان
۲۵۱	۱-۱-۱۱ حیوانات شاخدار: گوزن، غزال، بز و گوسفند وحشی
۲۶۲	۱-۱-۱۲ مخلوقات بالدار و شاخدار: گوزن، غزال، بز و گوسفند وحشی
۲۶۳	۱-۱-۱۶ مخلوقات ترکیبی گوناگون
۲۷۰	۱-۱-۱۷ حیوانات/مخلوقات گوناگون
۳۱۲	۱-۱-۱۸ حیوانات از نوع نامشخص
۳۲۱	۱-۱-۱۹ مخلوقات بالدار از نوع نامشخص
۳۵۵	۲-۱. پهلوان، حیوانات یا مخلوقات را در سینه‌اش می‌گیرد
۳۵۵	۲-۱-۱۱ حیوانات شاخدار
۳۵۹	۲-۱-۱۷ حیوانات/مخلوقات گوناگون
۳۶۱	۳-۱. پهلوان، حیوانات یا مخلوقات وارونه را مهار می‌کند
۳۶۱	۳-۱-۴ شیرها
۳۷۹	۳-۱-۶ مخلوقات شیر بالدار با سر یا صورت انسان
۳۸۴	۳-۱-۷ مخلوقات شیر بالدار با سر پرنده
۳۸۹	۳-۱-۱۱ حیوانات شاخدار: گوزن، غزال، بز و گوسفند وحشی
۳۹۱	۳-۱-۱۷ حیوانات/مخلوقات گوناگون
۳۹۴	۳-۱-۱۸ حیوانات از نوع نامشخص
۳۹۷	۳-۱-۱۹ مخلوقات بالدار از نوع نامشخص
۳۹۸	۴-۱. پهلوان، حیوانات یا مخلوقاتی که به حالت قدم‌رو گام بر می‌دارند را مهار می‌کند
۳۹۸	۴-۱-۳ مخلوقات گاو بالدار با سر یا صورت انسان
۴۰۰	۴-۱-۴ شیرها
۴۰۱	۴-۱-۱۰ مخلوقات گاو یا شیر بالدار با سر یا صورت انسان

د اثر مهرهای هخامنشی

۴-۱-۱۱. حیوانات شاخدار: گوزن، غزال، بز و گوسفند وحشی .. ۴۰۵

۴-۱-۱۲. مخلوقات/حیوانات شاخدار و بالدار: گوزن، غزال، بز و گوسفند وحشی .. ۴۰۷

۴-۱-۱۷. حیوانات/مخلوقات گوناگون .. ۴۰۸

۴-۱-۱۸. حیوانات از نوع نامشخص .. ۴۱۱

۴-۱-۱۹. مخلوقات بالدار از نوع نامشخص .. ۴۱۲

۵-۱. پهلوان، حیوانات یا مخلوقاتی که دارای حالات مختلفی هستند را مهار می‌کند .. ۴۱۵

۱۵-۵-۱. مارها .. ۴۱۵

طرح ترکیبی ۲: تصاویر نبرد پهلوانی .. ۴۱۷

۱-۲. پهلوان دشته در سینه حیوانات یا مخلوقاتی فرو می‌کند که به حالت قدم‌رو گام بر می‌دارند .. ۴۱۷

۴-۱-۲. شیرها .. ۴۱۷

۵-۱-۲. مخلوقات شیر بالدار .. ۴۳۰

۲-۲. پهلوان در حالیکه سلاحش را پایین پشت بدنش نگاه داشته است، حیوانات یا مخلوقات ایستاده

روی دو پا را تهدید می‌کند .. ۴۳۷

۱-۲-۲. گاوها .. ۴۳۷

۲-۲-۲. مخلوقات گاو بالدار .. ۴۴۴

۳-۲-۲. مخلوقات گاو بالدار با سر یا صورت انسان .. ۴۴۶

۴-۲-۲. شیرها .. ۴۵۶

۵-۲-۲. مخلوقات شیر بالدار .. ۴۸۳

۶-۲-۲. مخلوقات شیر بالدار با سر یا صورت انسان .. ۴۹۸

۱۱-۲-۲. حیوانات شاخدار: گوزن، غزال، بز یا گوسفند وحشی .. ۵۰۴

۱۲-۲-۲. مخلوقات/حیوانات بالدار و شاخدار: گوزن، غزال، بز و گوسفند وحشی .. ۵۱۱

۱۶-۲-۲. مخلوقات ترکیبی گوناگون .. ۵۱۳

۱۸-۲-۲. حیوانات از نوع نامشخص .. ۵۱۸

۱۹-۲-۲. مخلوقات بالدار از نوع نامشخص .. ۵۳۰

۳-۲. پهلوان در حالیکه سلاحش را پشت سر خود بالا آورده است، حیوانات یا مخلوقات ایستاده

روی دو پا را تهدید می‌کند .. ۵۴۳

۲-۳-۲. مخلوقات گاو بالدار .. ۵۴۳

۴-۳-۲. شیرها .. ۵۴۶

۵-۳-۲. مخلوقات شیر بالدار .. ۵۵۵

۶-۳-۲. مخلوقات شیر بالدار با سر یا صورت انسان .. ۵۶۷

۱۸-۳-۲. حیوانات از نوع نامشخص .. ۵۶۸

۱۹-۳-۲. مخلوقات بالدار از نوع نامشخص .. ۵۶۹

۵-۲. پهلوان در حالیکه اسلحه‌ای پشت بدن خود نگاه داشته است، حیوانات یا مخلوقات وارونه را تهدید

.....	فهرست مطالب.....	ذ.....
.....	می کند	۵۷۳.....
.....	 شیرها	۵۷۳.....
.....	 حیوانات از نوع نامشخص	۵۷۶.....
.....	 ۸-۲ پهلوان در حالیکه اسلحه‌ای پشت بدن خود نگاه داشته است، حیوانات یا مخلوقات قدم‌رو را تهدید	
.....	می کند	۵۷۹.....
.....	 گاوها	۵۷۹.....
.....	 شتر مرغ ها	۵۸۰.....
.....	 ۱۹-۸-۲ مخلوقات بالدار از نوع نامشخص	۵۸۵.....
.....	 ۹-۲ پهلوان در حالیکه اسلحه‌ای پشت سر خود نگاه داشته است، حیوانات یا مخلوقات قدم‌رو را تهدید	
.....	می کند	۵۸۶.....
.....	 ۱۳-۹-۲ مخلوقات گاو بالدار یا مهر یا صورت انسان	۵۸۶.....
.....	 ۱۶-۹-۲ مخلوقات ترکیبی گوناگون	۵۸۹.....
.....	 طرح ترکیبی ۳: ادغام مضامین نبرد «پهلوان با یک حیوان» و «نبرد پهلوان با دو حیوان»	۵۹۵.....
.....	 ۱-۳ دو نبرد پهلوانی: نبرد پهلوان با یک حیوان و نبرد پهلوان با دو حیوان	۵۹۵.....
.....	 ۱۷-۱-۳ حیوانات/مخلوقات گوناگون	۵۹۵.....
.....	 ۲-۳ یک نبرد پهلوانی یا دو پهلوان: یکی مهار می‌کند و دیگری تهدید	۶۰۲.....
.....	 ۴-۲-۳ شیرها	۶۰۲.....
.....	 ۳-۳ دو نبرد پهلوانی با یک پهلوان: پهلوان، یک حیوان یا مخلوق را مهار و دیگری را تهدید می‌کند	۶۰۵.....
.....	 ۵-۳-۳ مخلوقات شیر بالدار	۶۰۵.....
.....	 ۶-۳-۳ مخلوقات شیر بالدار با سر یا صورت انسان	۶۰۷.....
.....	 ۱۷-۳-۳ حیوانات/مخلوقات گوناگون	۶۰۹.....
.....	 ۱۸-۳-۳ حیوانات از نوع نامشخص	۶۱۵.....
.....	 ۱۹-۳-۳ مخلوقات بالدار از نوع نامشخص	۶۱۷.....
.....	 ۴-۳ تصاویری ناقص که نشان دهنده گونه‌های مختلفی از مضامین «نبرد پهلوان با دو حیوان»	
.....	 و «نبرد پهلوان با یک حیوان» هستند	۶۱۹.....
.....	 ۲۰-۴-۳ حیوانات یا مخلوقات از نوع نامشخص	۶۱۹.....
.....	 طرح ترکیبی ۴: دیگر مضامین نبرد پهلوانی	۶۲۶.....
.....	 ۱-۴ پهلوان نشسته، حیوانات یا مخلوقات ایستاده روی دو پا را مهار می‌کند	۶۲۶.....
.....	 ۱۸-۱-۴ حیوانات از نوع نامشخص	۶۲۶.....
.....	 ۲-۴ پهلوان، حیوان یا مخلوق را بالای سرش بلند می‌کند	۶۳۲.....
.....	 ۱۸-۲-۴ حیوانات از نوع نامشخص	۶۳۲.....

ر اثر مهرهای هخامنشی.....

پیوست‌ها	۶۳۵
پیوست شماره ۱. فهرست مهرها و الواح در مجلد اول	۶۳۶
پیوست شماره ۲. فهرست موقتی تمام شماره مهرهای هلک (مجلد اول تا سوم)	۶۷۴
پیوست شماره ۳. خلاصه‌ای از ابعاد مهرهای مجلد اول	۶۷۵
پیوست شماره ۴. طبقه‌بندی مهرهای مسطح مجلد اول با تأکید بر خطوط بیرونی نمای آنها	۶۸۹
پیوست شماره ۵. مهرهای کتیبه‌دار مجلد اول	۶۹۲
پیوست شماره ۶. الگوی پراکندگی مهرهای مجلد اول با تأکید بر میک آنها	۶۹۳
منابع	۶۹۵

علائم اختصاری

● مهر کتیبه‌دار	متن‌های C4
دام‌های کوچک به عنوان مالیات (Hallock 1969, p. 16)	(ک.ش. ...)
کاتالوگ شماره ...	متن‌های F
تخصیص غله برای امر زراعت و علوفه (Hallock 1969, pp. 20-22)	Fort
متن‌های عیلامی که توسط کامرون قرائت شدند؛ همچنین برخی از الواح فاقد نبشته	متن‌های H
رسیدهای صادر شده توسط کارمندان (Hallock 1969, pp. 23-24)	II
تعلق مهر به مجلد دوم را نشان می‌دهد	III
تعلق مهر به مجلد سوم را نشان می‌دهد	متن‌های J
تأمین آذوقه‌های سلطنتی (Hallock 1969, pp. 24-25)	متن‌های K1
جیره‌های اختصاص داده شده به افراد دارای وظایف مذهبی (Hallock 1969, pp. 25-26)	متن‌های K3
جیره‌های منظم ماهیانه برای اشخاص معروف (Hallock 1969, p. 27)	متن‌های L1
جیره‌های منظم ماهیانه با <i>gabmakip</i> (Hallock 1969, pp. 27-32)	متن‌های M
جیره‌های خاص (Hallock 1969, pp. 35-37)	متن‌های N
جیره‌های مادران (Hallock 1969, pp. 37-38)	متن‌های P
جیره‌های روزانه (Hallock 1969, pp. 38-40)	PF
باروی تخت‌جمشید؛ گل‌نبشته‌های باروی تخت‌جمشید، منتشر شده توسط هلک (Hallock 1969)	PFa
گل‌نبشته‌های باروی تخت‌جمشید، منتشر شده توسط هلک (Hallock 1978)	PFNN
گل‌نبشته‌های باروی تخت‌جمشید (منتشر نشده) که توسط هلک آوانویسی شده‌اند	PFS
نقوش مهر روی گل‌نبشته‌های باروی تخت‌جمشید	PT
گل‌نبشته‌های خزانه تخت‌جمشید، منتشر شده توسط کامرون (Cameron 1948)	PTS
نقوش مهر روی گل‌نبشته‌های خزانه تخت‌جمشید	متن‌های Q
جیره‌های مسافرتی (Hallock 1969, pp. 40-45)	S
مهر سطح	متن‌های S1
جیره‌های منظم برای حیوانات (Hallock 1969, pp. 47-49)	متن‌های S3
جیره‌های مسافرتی برای حیوانات (Hallock 1969, p. 50)	متن‌های T
نامه‌ها (Hallock 1969, pp. 50-53)	متن‌های U
برچسب‌ها (Hallock 1969, pp. 53-55)	متن‌های V
روزنامه‌ها (Hallock 1969, pp. 55-57)	متن‌های W
صورت حساب‌ها (Hallock 1969, pp. 57-69)	

سخن مترجمان

جلد اول مجموعه نقوش مهر روی گل‌نشته‌های باروی تخت جمشید به قلم دو تن از پژوهندگان تاریخ هنر ایران باستان، مارک گریسون و مارگارت روت، توسط موسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو در سال ۲۰۰۱ منتشر شده است. این مجموعه از نظر موضوعی در سه بخش تنظیم یافته است: صحنه‌های نبرد پهلوانی (جلد اول)، تصاویر فعالیت‌های انسانی (جلد دوم) و حیوانات، مخلوقات، گیاهان و نقوش هندسی (جلد سوم). مجلد دوم و سوم ظاهراً هنوز منتشر نشده‌اند. توضیحات بیشتر درباره ساختار هر یک از این سه مجلد و سایر موضوعات، در بخش مقدمه کتاب حاضر آورده شده است.

گل‌نشته‌های باروی تخت جمشید در طول سال‌های ۳۴-۱۹۳۳ و در جریان کاوش‌های باستان‌شناختی موسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو به سرپرستی ارنست هرتمند، باستان‌شناس فقید آلمانی، در این مکان باستانی کشف شدند. گل‌نشته‌ها که عمدتاً به خط و زبان عیلامی نگاشته شده‌اند و تعدادشان به حدود سی هزار قطعه می‌رسد، با موافقت دولت وقت و به منظور انجام مطالعات بلند مدت، به موسسه شرق‌شناسی انتقال یافتند. گل‌نشته‌های باروی تخت جمشید بر خلاف انتظار محققان در بدو آشفشان، حاوی هیچ نوع سند تاریخی اعم از سائنامه‌های سلطنتی یا اسناد سلسله‌ای نیستند، بلکه در یک نگاه عبارتند از اسناد مربوط به فرآیند امر تولید، ثبت، انبار و توزیع مواد غذایی در دو منطقه پارس و عیلام در دوره زمانی بین ۴۹۴-۵۰۹ ق م (از سال سیزدهم تا بیست و هشتم سلطنت داریوش اول). گل‌نشته‌ها چشم‌اندازی از دیوانسالاری هخامنشیان به تصویر می‌کشند مبنی بر یک نظام دیوانی گسترده و در عین حال پیشرفته که در آن مدیران و کارمندان پر شماری فعال بودند به مانند امروز، هر یک از کارمندان و اداره‌های مرتبط با آنان دارای مهری بودند که با استعمال آنها بر روی گل‌نشته‌ها، روند انجام معاملات و امور اداری را تسهیل نموده و بدان جنبه قانونی می‌بخشیدند. همچنین گل‌نشته‌ها در بردارنده اسنادی هستند مبنی بر رفت و آمد کارکنان، کارمندان، هنرمندان و صنعت‌گران از انحصار نقاط شاهنشاهی هخامنشی به تخت جمشید و پرداخت حقوق یا آذوقه غذایی به آنان که این خود نشان می‌دهد تخت جمشید بر خلاف دیدگاه سنتی برآمده از گفته‌های مورخان یونانی، نه یک محل محرمانه، بلکه در یک کلام، بیض‌تپه این نخستین امپراتوری جهانی بوده است. مطالب مذکور در گل‌نشته‌ها اصول جهانداری هخامنشیان را برای ما ترسیم می‌کند و از چنان دقتی برخوردارند که جایی برای طرح هر گونه مسائل بی پایه و اساس، از قبیل ساخت تخت جمشید توسط غربیان در قرن اخیر! باقی نمی‌گذارند.

در طول دوره طولانی نگهداری گل‌نشته‌ها در امریکا تاکنون (حدود هشتاد سال)، تنها تعداد انگشت‌شماری از دانشمندان عرصه فرهنگ و تمدن باستان توفیق پژوهش مستقیم بر روی این مجموعه ارزشمند را به دست آورده‌اند، موفقیت بزرگ در این عرصه کماکان از آن شادروان ریچارد ترذول هلک، عیلام‌شناس مشهور امریکایی بوده است که عمر گرانبهار خود را وقف کار بس دشوار ترجمه و انتشار بخشی از گل‌نشته‌ها نمود که خود مجموعه عظیمی به شمار می‌آید. در چنین شرایطی، بانو پروفیسور مارگارت کرک روت و پروفیسور مارک برادلی گریسون، استاد کرسی تاریخ هنر ایران باستان در دانشگاه‌های میشیگان و ترینیتی (تگزاس)، در پژوهشی بیست و چهار ساله اقدام به مطالعه مستقیم نقش مهرهای به کار برده شده توسط مسوولان رده‌های مختلف نظام اداری شاهنشاهی هخامنشی بر روی گل‌نشته‌های باروی تخت جمشید کردند. ایشان با بررسی دقیق بیش از دو هزار گل‌نشته، نقوش مهر بر

جای مانده بر روی آنها را طبقه‌بندی و تفسیر نمودند. اهمیت کار آنان از اینجا آشکار می‌شود که تا پیش از این زمان هیچ نوع مرجعی اعم از کتاب یا کاتالوگ درباره مهرهای هخامنشی موجود نبود که به طور مستقل به این مهم پرداخته باشد، اما خوشبختانه اکنون این جای خالی بزرگ، پر شده است.

چنانکه می‌دانیم، مهرها و صحنه‌ها و نقوش خلق شده بر روی آنها علاوه بر آن که پژوهشگر را در مسیر درک بهتر تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دوران باستان می‌رسانند، ابزاری هستند برای شناخت همه جانبه فرهنگ، مذهب و طبقات مختلف جامعه‌ای که آنها را به کار می‌بردند. حقایقی که از مطالعه نقش مهرهای روی گل‌نبشته‌های باروری تخت‌جمشید آشکار می‌شود، بسیار جالب توجه و گاهی اوقات حیرت‌انگیز هستند: تخت‌جمشید به عنوان محیطی آزاد برای ظهور و ابداع خلاقیت‌های هنری، الگوی کاربرد مهر بر روی گل‌نبشته‌ها، اطلاع از چگونگی ارتباط کارمندان با یکدیگر در ساختار نسبتاً پیچیده نظام اداری شاهنشاهی هخامنشی، کاربرد مهرهای استوانه‌ای به عنوان مهر مسطح (استامپی)، تجدید نظر در امر تاریخ‌گذاری مهرهایی که پیش از این زمان به دوران پیش یا پس از هخامنشی نسبت داده می‌شدند، شناسایی کارگاه‌های ساخت و تولید مهر در تخت‌جمشید و تشخیص سبک‌های رایج در هر یک از آنها و شناسایی هویت و ملیت کارمندان و مسؤولان کشوری و لشکری شاهنشاهی پارس. آگاهی از شرایط کشف گل‌نبشته‌ها و بازسازی نقطه کشتنشان از جمله مسائلی است که ذهن صاحب‌نظران را برای چند دهه به خود مشغول ساخته است. حال، نویسندگان با تسلطی مثال زدنی به این مهم پرداخته و شرحی را از آن به دست داده‌اند که به جرأت می‌توان گفت در هیچ یک از منابع دیگر با چنین جزئیاتی بدان پرداخته نشده است. موضوع دیگری که نویسندگان به گونه‌ای عالمانه و با ارجاع به پژوهش‌های جدید بدان پرداخته‌اند، معانی و مفاهیم مضمون نبرد پهلوانی در قلمرو هنر رسمی و غیر رسمی است. همان طور که اشاره شد، مجلد اول مجموعه نقوش مهر روی گل‌نبشته‌های باروری تخت‌جمشید به مهرهای دارای صحنه نبرد پهلوانی و انواع مختلف مربوط به آن اختصاص داده شده است. تفسیر نویسندگان بر مضمون نبرد پهلوانی به گونه‌ای است که دیدگاه خواننده را در باره آن کاملاً دگرگون ساخته و او را تشویق می‌کند تا با زمینه‌ای متفاوت بدین مضمون بیندیشد. در متن اصلی کتاب که به خود مهرها اختصاص دارد نیز شاهد نوآوری‌هایی در عرصه انتشار مطالعات مربوط به علم شناخت مهر هستیم. بدین شرح که هر مهر به طور مجزا در قالب یک سرکاتالوگ مستقل به طور کامل معرفی شده و مطالب مربوط به توصیف صحنه مهر، تفسیر و اطلاعات مربوط به الگوی کاربرد آن بر روی گل‌نبشته‌ها نیز در ادامه آن آورده شده است. از دیگر وجوه برجسته کتاب پیش رو، پیوست‌های ارزشمند آن است که در یکی از آنها قالب‌های مختلف انواع مهرهای استوانه‌ای و مسطح به تصویر درآمده و مورد بحث واقع شده‌اند.

جمع نکات فوق، مترجمان را بر آن داشت تا به کار ترجمه این کتاب ارزشمند همت گمارده و آن را هر چه زودتر در اختیار علاقمندان، به خصوص پژوهشگران و دانشجویان مشتاق رشته باستان‌شناسی و رشته‌های مربوطه، قرار دهند. تذکر این نکته لازم است که اصل کتاب حاضر در اصل در دو مجلد جداگانه انتشار یافته است که جلد اول به متن کتاب و جلد دوم به تصاویر واقعی نقوش مهر بر روی گل‌نبشته‌ها اختصاص داده شده‌اند. مترجمان در بادی امر بر آن بودند که از همین اسلوب پیروی کنند، اما در نهایت ترجیح داده شد هر دو کتاب در یک مجلد واحد منتشر شود. امتیاز این کار در آن است که تصویر واقعی مهر گل‌نبشته و نقش مهر روی آن بلافاصله در پایان هر کاتالوگ آورده شده و خواننده قادر خواهد بود جزئیات هر مهر را علاوه بر طرح ترکیبی ابتدای کاتالوگ، بر روی گل‌نبشته نیز مشاهده نماید.

در ترجمه حاضر از واژه‌های معادل و رایج استفاده کرده‌ایم و تا جایی که ممکن بوده است، تلاش نموده‌ایم متنی ساده، روان و یکدست تهیه نماییم. با این وجود، احتمال دارد که ترجمه پیش رو خشک و یکنواخت به نظر آید که آن هم به نوع پژوهش و

صص..... اثر مهرهای هخامنشی

نوشتار انگلیسی کتاب باز می‌گردد. در هر حال، این ترجمه خالی از اشکال نبوده و انتظار داریم که خوانندگان محترم آنها را گوشزد نموده تا در چاپ‌های بعدی بر طرف شوند. امیدواریم مطالب این کتاب، اطلاعات سودمندی را در اختیار پژوهشگران قرار دهد.

در پایان، مترجمان مایلند از استاد گرانمایه جناب آقای دکتر عبدالمجید ارفعی که خود در امر پژوهش در زمینه گِل‌نشته‌های تخت جمشید تبحر دارند، برای رهنمودهای ارزشمندشان در باب مهرهای کتیبه‌دار صمیمانه سپاسگزاری نمایند. آنان همچنین مدیون همکاری اعضای محترم شورای پژوهشی گروه باستان‌شناسی دانشگاه تهران و مسؤولین محترم انتشارات دانشگاه تهران هستند که زمینه چاپ این کتاب را فراهم کردند. مترجمان همچنین بر خود لازم می‌دانند از تشویق‌های گرم دوست ارجمند خود جناب آقای دکتر مهدی امینی نیز تشکر نمایند.

کمال‌الدین نیکنامی

علی بهادری

خرداد ۱۳۸۹

www.ketab.ir

درباره نویسندگان

پروفسور مارک بی. گریسون درجه لیسانس خود را در رشته تاریخ از دانشگاه آکلاهاما، فوق لیسانس را در رشته ادبیات و تاریخ یونان و روم باستان از دانشگاه آتاوا و دکترای خود را تحت راهنمایی مارگارت کول روت در رشته هنر و باستان شناسی خاور نزدیک از دانشگاه میشیگان دریافت کرد. گریسون در سال‌های ۸۵-۱۹۸۴ دوره‌ای را به عنوان محقق میهمان در کالج آمریکایی مطالعات کلاسیک در آتن سپری کرد و در سال‌های ۸۹-۱۹۸۸ نیز با درجه دانشجویی در دانشگاه ویرجینیا به انجام وظیفه پرداخت. وی از سال ۱۹۸۹ تاکنون در دانشگاه ترینیتی به سر می‌برد و به عنوان رئیس دپارتمان تاریخ هنر، هدایت دانشجویان این رشته را بر عهده دارد. گریسون در رشته هنر و باستان‌شناسی فرهنگ‌های حوزه مدیترانه باستان تدریس می‌کند، اما تخصص اصلی وی در حیطه مطالعه مهرهای ایران و بین‌النهرین در طول هزاره اول ق م است و صاحب دهها عنوان مقاله در نشریات معتبر بین‌المللی در این زمینه است.

پروفسور مارگارت کول روت استاد کرسی هنر و باستان‌شناسی خاور نزدیک در دانشگاه میشیگان است. وی همچنین موزه‌دار بخش‌های یونانی و خاور نزدیک موزه باستان‌شناسی کلگی و نویسنده صدها عنوان مقاله و کتاب در باب مسائل گوناگون هنر و باستان‌شناسی ایران دوره هخامنشی است. کتاب معروف وی به نام شاه و پادشاهی در هنر هخامنشی (۱۹۷۹) که ترجمه فارسی آن اکنون در دست انتشار است، هنوز اهمیت خود را از دست نداده و همچنان به عنوان مرجعی مهم و درجه اول در زمینه هنر هخامنشی به حساب می‌آید. مطالعات وی عمدتاً بر روی موضوعاتی همچون هنر، شمایل‌نگاری و تاریخ اجتماعی شاهنشاهی هخامنشی تمرکز یافته و دستاوردهای قابل توجهی را در این زمینه به همراه داشته است.

سیاسگزاری‌ها

پروژه مهر تخت جمشید^۱ به اشکال گوناگون و از سوی منابع مختلف حمایت شده است. قدردانی از این حمایت‌ها مایه خوشبینی است و ابتدا از دانشگاه شیکاگو آغاز می‌کنیم. آر. تی. هلک^۲ در موسسه شرق‌شناسی صمیمانه مارگارت روت را پذیرا شد. تا آنجا که دفتر خود را در اختیار او قرار داد. ما پیش از این قدردانی خود را با تقدیم مطالعات مهر تخت جمشید^۳ به دیک هلک اعلام داشته‌ایم. از سال ۱۹۷۷ مدیران مختلف موسسه شرق‌شناسی زحمت مذاکرات برای پیشبرد پروژه را بر دوش کشیده‌اند که ما از همه آنها تشکر و قدردانی می‌کنیم: جان برینکمن^۴، رابرت مک‌سی آدامز^۵، جانت جانسون^۶ و ویلیام سامنر^۷. از مانیو استالپر^۸ که علاوه بر در اختیار گذاشتن اطلاعات وسیع خود درباره گل‌نشته‌ها و شاهنشاهی هخامنشی، به مارک گریسون اجازه داد تا در دفترش به کار با گل‌نشته‌ها بپردازد، جمال‌آستان را داریم. همچنین از چارلز جونز^۹ برای بحث‌های نشاط‌آورش در باب متن‌های بارو و مساعدت‌های او، هم در زمینه گل‌نشته‌ها و هم در مورد بایگانی تحقیقاتی^{۱۰}، سیاسگزاری می‌کنیم. تشکر جداگانه‌ای از جونز به دلیل وظیفه دشوارش به عنوان مشاور کتیبه‌شناس ما نیز لازم است. وظیفه دشواری که به معنای اصلاح قرائت‌های هلک بود و چنانکه بعداً معلوم شد، بسیاری از چالش‌های در رابطه با کتیبه مهرها پیشتر مورد توجه قرار نگرفته بودند.

دیگر مسئولان (سابق و فعلی) موسسه شرق‌شناسی نیز در تسهیل کارها در جهت انجام پروژه ما را یاری کردند که در اینجا از همه آنها قدردانی می‌شود: آنیتا قائمی^{۱۱}، توماس هالند^{۱۲}، جان لارسون^{۱۳}، ری تیندل^{۱۴}، توماس اوربن^{۱۵} و کارن ویلسون^{۱۶}.

بیان قدردانی‌ها از همکارانمان در دانشگاه میشیگان مشکل‌تر است. هنگامی که مارگارت روت جذب این دانشگاه شد، جرج کامرون^{۱۷} هنوز در قید حیات بود. او از اینکه می‌دید یک نفر با جدیت تمام سرگرم مطالعه نقوش مهر روی گل‌نشته‌های بارو است خشنود می‌شد و تشویق‌هایش حدی نداشت. دلگرمی او به‌ویژه از اینکه می‌دید این پژوهش خطیر را کسی بر عهده گرفته است که دارای پشتوانه تاریخی قوی در زمینه مطالعات هخامنشی است، بیشتر می‌شد.

دانشگاه میشیگان نیز کمک‌های زیادی به پروژه کرد. نخست و شاید مهم‌تر از همه این دانشگاه به خلق فضای روشنفکرانه‌ای مبادرت کرد که سه نسل از دانشجویان دکتری را قادر ساخت در قالب سمینارهای رسمی و در مسیر دستیاری تحقیقاتی به مطالعه و

1. Persepolis Seal Project

2. R. T. Hallock.

3. Persepolis Seal Studies (Garrison and Root 1996).

4. John A. Brinkman.

5. Robert McC. Adams.

6. Janet Johnson.

7. William M. Sumner.

8. Mathew Stolper.

9. Charles Jones.

10. Research Archive.

11. Anita Ghazmi.

12. Thomas Holland.

13. John Larson.

14. Ray Tindel.

15. Thomas Urban.

16. Karen Wilson.

17. George G. Cameron.

بررسی نقوش مهر روی گل‌نشته‌های باروی تخت جمشید پیردازند. در چنین فضایی (در دپارتمان‌های تاریخ هنر و هنر کلاسیک و باستان‌شناسی) بود که همکاری میان مارگارت روت و مارک گریسون آغاز شد و ادامه یافت.

رساله دکتری گریسون^۱ درباره مهرهای پهلوانی گل‌نشته‌های خزانه و باروی تخت‌جمشید محصول نخستین نسل از دانشجویان دکتری بود که خدمت آنها به پروژه مهر تخت جمشید/جباری بوده است. در این مورد خاص، یک نوع همکاری واقعی در جریان انجام رساله به وجود آمد. پروژه مهر تخت‌جمشید همیشه بزرگ و پیچیده بوده است و به همین دلیل محقق باید به صورت مداوم به آن بپردازد.

در طول چندین سال که سمینار تاریخ هنر ۸۲۲ به جنبه‌های گوناگون بایگانی و موضوعات مرتبط با آن می‌پرداخت، فارغ التحصیلان میثیگان امکان طرح موضوعات جالبی را در این زمینه فراهم کردند. از این گذشته، کمک هزینه‌های تحقیقاتی آنها مبنای تأمین مالی برخی از جنبه‌های پروژه را تشکیل داده است. تمامی نقوش مهر توسط مارک گریسون و گیل هافمن^۲ در اوایل دهه هشتاد مورد عکس برداری قرار گرفتند که به لحاظ سازمانی و تکنیکی از سوی ویکتوریا جینگز^۳، مگ موردن^۴ و جکی رویر^۵ اصلاح می‌شدند.

ماریانا جیوینو^۶ و الیسپت مک‌ینتاش داسینبر^۷ نسل دوم پژوهش‌های تخصصی را که تحت هدایت مارگارت روت انجام می‌شد، به نتیجه رساندند. هنگام تقریر این دستور نسل جدیدی از فارغ التحصیلان در حال ظهور هستند. روند رو به افزایش ظرفیت‌های پژوهشی مهرها و نحوه‌ی برخورد نسل جدید با آنها جالب توجه به نظر می‌رسد.

دانشگاه میثیگان حمایت‌های مالی خود را از طریق اعطای مرخصی و کمک هزینه‌های تحصیلی شامل حال پروژه ما کرده است. این پروژه از حمایت‌های ارزشمند مالی دیگر نهادها نیز بهره‌مند بوده است: موزه باستان‌شناسی کلسی^۸، کالج ادبیات، علم و هنرها، مدرسه مطالعات عالی هوراس^۹، رخام^{۱۰}، موسسه تحقیقاتی معاونت عالی ریاست جمهوری، موسسه بین‌المللی و اداره مالی نورسیس دپارتمان تاریخ هنر.

افراد زیادی در میثیگان به پروژه کمک مالی کردند و ما از همه آنها سپاسگزاریم. افراد زیر به ویژه راهگشا بوده‌اند: جان دارمز^{۱۱} رئیس سابق اداره فارغ التحصیلان، سوزان لیشوتز^{۱۲} معاون رئیس اداره فارغ التحصیلان و سپس رئیس امور دانشگاهی، ادی گلدنبرگ^{۱۳} رئیس سابق دانشکده، ماروین پارس^{۱۴} قائم مقام تحقیقات، جان گریفیثز پدلی^{۱۵} و الاین گادزا^{۱۶} مدیران سابق موزه باستان‌شناسی کلسی.

همچنین از هلن بیکر^{۱۷}، جکی مونک^{۱۸}، ژان نی^{۱۹} و لایا رالی^{۲۰} برای کمک‌های بی‌شائبه آنها در مراحل مختلف پروژه و نظارت دقیق اداری‌شان در موزه باستان‌شناسی کلسی و پل کانینگهام و آدلاین ریزنار نمایندگان سابق و فعلی پروژه قدردانی می‌کنیم.

1. Garrison 1988.
2. Gail Hoffman.
3. Victoria Jennings.
4. Meg Morden.
5. Jackie Royer.
6. Mariana Giovino.
7. Elspeth McIntosh Dusingberre.
8. Kelsey.
9. Horace H. Rachkam.
10. John D'Arms.
11. Susan Lipschuts.
12. Edie N. Goldenberg.
13. Marvin Parnes.
14. John Griffiths Pedly
15. Elaine K. Gazda.
16. Helen Baker.
17. Jackie Monk.
18. Jane Nye.
19. Lalia Raley.

با مشارکت مارک گریسون، دانشگاه تربیتی در سن آنتونیو تگزاس نیز به جمع حامیان ما پیوست. در اینجا ما مرهون تمامی همکارانمان در دپارتمان مطالعات کلاسیک هستیم: جان بورتن^۱، جیمز پرس^۲ و کولین ولز^۳ که نه فقط پذیرای یک متخصص در زمینه هنر ایران به میان جمع خود شدند بلکه وی را تشویق و به طرق مختلف به پروژه کمک کردند. ما به‌ویژه مدیون محبت‌های کولین ولز هستیم. وی به عنوان رئیس دپارتمان و با درک پیچیدگی‌های پروژه، از کوچک‌ترین کمکی دریغ نکرد. حمایت‌ها، تشویق‌ها و به خصوص فراهم کردن وقت آزاد برای گریسون به‌راستی تعیین کننده بوده‌اند. از همکارانمان در دپارتمان تاریخ هنر، به‌خصوص چارلز تالبوت^۴ به خاطر بحث‌های آگاهی‌بخش او درباره مهرهای تخت‌جمشید جمال سپاسگزاری را داریم. دانشگاه تربیتی در قالب کار سنجی دانشجویان کمبودهای مالی پروژه را برطرف می‌کرد. افراد بسیاری به صورت پاره وقت به پروژه خدمت کردند؛ ما به‌ویژه مایلیم از نیکول کینگ^۵ تشکر کنیم. دانشگاه تربیتی از محل بخشش‌های ویلیام واکر^۶ رئیس سابق دپارتمان هنر و علوم انسانی به اعطای کمک‌های مالی برای تهیه طرح‌های جوهری ترسیم شده توسط لورا موزمن^۷ در طول سال‌های تحصیلی ۹۸-۱۹۹۴ مبادرت ورزید. سرانجام جیم اشتوکر^۸ و کیت ریتسون^۹ روسای سابق دپارتمان هنر، تاریکخانه عکاسی این دپارتمان را برای ظهور عکس‌های تحقیقی در اختیار گریسون قرار دادند. در غیر این صورت بودجه کافی برای این مهم فراهم نمی‌شد.

اما پروژه مهر تخت‌جمشید از حمایت مستقیم و غیرمستقیم دیگر موسسات نیز بهره‌مند شده است که شایسته قدردانی هستند: بنیاد سامونل کرس^{۱۰} (برای عکس‌های کامل آرشید عکس‌ها و ظهور آنها برای مجلد اول و دوم)، موقوفه ملی علوم انسانی (برای کمک هزینه تحصیلی، ۹۵-۱۹۹۳) و اخیراً، اعطای کمک مالی سخاوتمندانه سازمان میراث فرهنگی ایران در سال ۱۹۹۹.

گریسون و روت مرهون الطاف دیگر موسسات نیز قرار گرفته‌اند و از آنها در اینجا سپاسگزاری می‌شود: بنیاد بزرگداشت جان سیمون گاگنهايم^{۱۱} (اعطای بورسیه تحصیلی به مارگارت روت در آکسفورد)، موقوفه ملی علوم انسانی (اعطای بورسیه تحصیلی به روت در سال ۱۹۷۸)، دپارتمان کلاسیک کالج واسلو^{۱۲} (به‌ویژه رابرت براون، رئیس دپارتمان برای اعطای بورسیه تحصیلی به مارک گریسون در سال‌های ۹۲-۱۹۹۱) و کالج ولفسون^{۱۳} و موزه آشمویلین آکسفورد برای کمک هزینه‌های تحقیقاتی آنها.

علاوه بر دانشجویان دکتری درگیر با پروژه، ما مایلیم از برخی افراد که به صورت حرفه‌ای به پروژه خدمت می‌کردند، تشکر کنیم: باب موستاکاس^{۱۴} (برای چاپ عکس‌های تحقیقی)، زان اودریس^{۱۵} و لورن تالالی^{۱۶} (برای تهیه شابلون‌ها در جهت ترسیم طرح مهرها).

از لوری هال و لانگلی گاروت برای زحمت زیادی که در راه چاپ نگاشته‌ها بر دوش کشیدند صادفانه تشکر می‌کنیم. انتشار تصاویر مجلد حاضر و دو مجلد دیگر بدون زحمات این دو ممکن نبود. کیفیت نامطلوب برخی از عکس‌ها در حقیقت به طبیعت خود نقوش مهر روی گل‌نبشته‌ها برمی‌گردد.

سپاس ویژه داریم از لورن استرنر که چندین سال در کنار مارگارت روت سرگرم تهیه شابلون‌هایی بود که چارچوب کار گریسون در مسیر تهیه طرح‌ها را تشکیل دادند.

1. Joan Hurton.
2. James B. Pearce.
3. Colin M. Wells.
4. Charles Talbot.
5. Nicole King.
6. William O. Walker.
7. Laura Mosman.
8. Jim D. Stoker.
9. Kate A. Ritson.
10. Samuel Kress.
11. John Simon Guggenheim.
12. Vassar.
13. Wolfson.
14. Bob Moustakas.
15. Zane Udriis.
16. Lauren Talalay.

لورا موزمن یکی از فارغ التحصیلان بااستعداد ترینیتی تحت نظارت گریسون طرح نهایی مهرها را بر روی جوهر آورد. از او برای انجام بی‌نقص این وظیفه دشوار سپاسگزاریم.

در طول سال‌هایی که لاری روت، همسر مارگارت روت داوطلبانه مشاور رایانه‌ای ما بود همواره ما را به پیشبرد پروژه و نگاه خلاقانه به مجموعه داده‌ها تشویق می‌کرد و ما مدیون او هستیم. در مسیر تهیه گزارش از پایگاه داده‌ها ما مرهون حمایت‌های تکنیکی دکتر پدار فوس^۱ از دانشگاه دپاو^۲ و آلن هوگ^۳ از دانشگاه میشیگان بوده‌ایم.

از راهنمایی و مشورت بسیاری از همکارانمان در آن سوی مرزهای شیکاگو، میشیگان و ترینیتی برخوردار بوده‌ایم. در اینجا فقط به نام‌های اشاره می‌شود که مشتاقانه به موضوع علاقمند بوده‌اند: پی‌یر بریان^۴، آن گانتز^۵، آملی کورت^۶، راجر موری^۷، هلن سنجیزی^۸ و دویید لوئیس^۹. همچنین از داوران ناشناس برای تفسیرهای ارزشمندشان تشکر می‌شود.

نتیجه پیوند میان ماگارت روت و اعضای انجمن پزشکی ایرانی-آمریکایی در سال‌های اخیر، اطلاع از ابعاد مختلف سنت‌های ایرانی و ارتباط نقوش مهرهای روی الواح بارو با علایق جمعی گروهی بود که به حوزه‌ای غیر از حوزه تخصصی باستان‌شناسان و مورخان تعلق داشتند.

سرانجام، شادروان ایدت پرادا. اگر چه داده‌های ما آن نوع الگوی ساختاری و توصیفی را طلب می‌کرد که با الگوهای معرفی شده توسط او تفاوت دارند، اما دستاوردهای خیره‌کننده‌اش در رشته مهرشناسی همواره به عنوان یک الگو مورد توجه ما قرار داشته است. وی به طور مستقیم به عنوان یک همکار با پروژه ما در ارتباط نبود، اما با این حال در آوارتمان خود در نیویورک صمیمانه به گفت‌وگو با ما می‌نشست. او از همان آغاز که ما داده‌ها را برای تحقیق آماده می‌کردیم، هیجان زده به نظر می‌رسید. سؤالات موشکافانه او درباره جزئیات سبکی و شمایل‌نگاری مهرها همیشه در ذهن ما باقی خواهد ماند. مایه تأسف است که نمی‌توانیم نسخه‌ای از کانالوگ را به وی تقدیم نماییم، اما امیدواریم مجموعه‌ای را تهیه کرده باشیم که ارزش اهدا به او را داشته باشد.

در پایان، از عزیزانی که با این پروژه زندگی کرده‌اند تشکر می‌کنیم: لاری روت، کاترین، بنیامین، سالیوان و فیونا.

مارک بی. گریسون و مارگارت کول روت

آن اربور، میشیگان

دسامبر ۲۰۱۰

1. Pedar Foss.

2. DePauv.

3. Alan Hogg.

4. Pierre Briant.

5. Ann Gunter.

6. Amelie Kuhrt.

7. Roger Moorey.

8. Heleen Sancisi-Weerdenburg.

9. David Lewis.